

Konu: Ruhsal İnsan

Yazı: 09

TAO Felsefesi

Doç. Dr. Haluk Berkmen

Ülkeler iç kargaşa ve harp eder durumunda olduklarında en büyük düşünürlerini yetiştirirler. Her şey düzgün ve yolunda iken kimse "acaba neden her şey iyi gidiyor?" diye sorgulamaz. Fakat her şey ters gitmeye başlayınca bu durumun neden olduğu, hangi hatalı yaklaşımlara dayandığı ve kötü gidişin nasıl düzeltileceği hep sorgulanır. İşte, bu tür sorgulamayı yapanlar o toplumun düşünen beyinleri, bir bakıma bilge kişileridir. Karmaşa ve kargaşa olmadan düzenli sistem oluşmuyor.

Çin'de Tao düşünce ve felsefesinin ortaya çıkışı da bu tür bir iç savaşın ülkeyi alt-üst ettiği bir döneme rastlar. İç savaş M.Ö. 401 ile 221 yılları arasında tam 180 yıl sürmüştür. O dönemde güç kazanan iki düşünce okulu **Konfüçyüs** felsefesi ve Tao felsefesidir. Konfüçyüs düşüncesi düzen sağlayıcı, politik ve sosyal bir sistem oluşturmak gayreti içinde olmasına karşın **Tao** düşünce okulu ferdi mükemmelliği ve derin iç deneyimi savunmuş, evrensel prensipler geliştirmeye çalışmıştır.

O dönemin bilgelerinden Çuang-su ve Lieh-su mükemmel ve bilge insanların başarılarından, sadece hava ve su ile yaşamlarını sürdürebilen ve transa girip farklı gerçeklikleri deneyimleyebilen kişilerden söz ederler. Tao düşüncesine göre tüm evren ruhlarla doludur ve her insan kendi deneyimleri ile bu ruhsallığı yaşaması gerekir. Maddi çıkar, şan şöhret onlar için hiçbir mana ifade etmez ve değer taşımaz.

Evrendeki bütünsel tekliği yaşamak ve doğanın huzuruna erişmek onlar için dövüşmekten ve üstünlük peşinde koşmaktan çok daha anlamlı bir uğraş olarak görülüyordu. Böylece gelişen Tao edebiyatı zamanla yerleşti ve birçok nesle huzurlu iç barışın önemini gösterdi. Bu eserlerden en önemlisi Lao-tsu ya ait olan **Tao-Te-Ching** eseridir. Bu öğretiyeye "Etkin-Yol" öğretisi denebilir, çünkü Tao = Yol ve Te = Etkin olan, demektir.

Taocu eserlerden Chuan-tzu adlı eserin 33 bölümü vardır ve ilk 7 bölüm bizzat Chuang-tzu tarafından yazılmıştır. Bu bilge yazılarında yaşama çok önem vermiş ve yaşamın kutsal olduğunu savunmuştur. Kutsallığı her boyutta aramış ve bütünsel teklik fikrini savunmuştur. Asıl mutluluğun ve özgürlüğün Tao adını verdiği her var olanın özünde bulunan cevherle uyum halinde olmaktan kaynaklandığını savunmuştur.

Tao ile uyum halinde olmak için dört ilkeyi uygulamak gerekir. Bunlar **aşk, adalet, uyum ve bilgelik** ilkeleridir. Konfüçyüs düşüncesinde insanları toplumsal ahlak değerleri ile yönlendirmek gayreti bulunmasına karşın, Tao düşüncesinde bu gayretin içten kaynaklanması gerektiği ve dıştan verilmesinin mahsurlu olduğu görüşü hâkimdir. Tao düşüncesinin altın kuralı şudur: "**Başkalarına kendine davranılmasını istediğın gibi davran**". Böylece karşılıklı sevgi ve saygı bağı kurulacak, topluma huzur gelecektir.

Chuang-tzu dünyada olup bitenleri gözlemekle ve insanların çeşitli tecrübelerini dinlemekle evrenin **ani ve doğal bir değişim** içinde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Böylece her oluşumun geçici olduğu ve bu değişime uyum sağlandığı oranda mutlu olunabileceğini savunmuştur. Görünenin ardında sonsuz ve bütünsel bir yapının bulunduğunu ve her oluşumun bu ilkeye bağlı olarak oluştuğunu idrak etmiş, fakat bu yapının insan zihnine (aklına) kapalı bir sır olduğunu da kabul etmiştir.

Bu yaratıcı ilkeye akıl ve mantıkla ulaşamayacağı, insanın vecd (trans) durumuna geçerek ancak sezebileceğini söylemiştir. Meditasyon adını verdiğimiz bu vecd durumuna "pasif etkinlik" de diyebiliriz. Bilge kişi kendini pasif olarak Tao'ya terk ettiğinde kendini akıl ile ulaşması mümkün olmayan ayrı bir duygusal aktivite içinde bulur.

Tao-Te-Ching M.Ö. 240 yılında yazılmıştır. Bu eserin Lao-Tzu tarafından yazılmış olup olmadığı bugün bile kesinlik kazanmış değildir. Eserde Konfüçyüs düşüncesi tenkit edilmekte, toplumun sert ve katı kurallar ile yönetilmesi bir esirler ülkesi oluşturmaktan öteye gitmediğini ve asıl uyumun dıştan baskı ile değil, içten gelmesi gerektiğini savunmuştur. Eserde, toplumu yönetecek olan kişinin yaşamını Tao'ya adanmış olması gerektiği fikrini ileri sürmüştür.

Tao düşünce sisteminde doğal olandan şaşmamak gerekir ve doğal olanın her an değişerek geliştiğini kabullenmek gerekir. Doğal olan her şey Tao'dan türer. Fakat Tao bir nesne değildir. Tao sonsuz ve bütünsel birliktir. Bunu akıl ile açıklamak mümkün olmasa da görsel olarak şu şekilde düşünebiliriz.

Tao ayrımsız birlik olarak tanımlanabilir. Bilge kişiler bu varlık alanına "**Gayb alemi**" demişlerdir, çünkü bu alanda insan kaybolabilir. Kendine yön verecek herhangi bir tutanak noktası yoktur. Gayb âlemi olan Tao'da iki adet yaratıcı güç sürekli birbirlerini dönüştürür ve etkilerler. Bunlara **Yin** ve **Yang** denmiştir. Bir bakıma düalite, yani ikilem olarak görülseler de birbirlerinin zıddı değil, tamamlayıcılarıdır. İkisi uyum ve harmoni içindedir. Hiçbir var olan sadece yin veya sadece yang değildir. Her var olan nesnede veya oluşumda ikisinin eşit etkisi bulunur. Yin-yang bütünlüğünü **Hem-hem** mantığıyla kavrayabiliriz.

Bir Tao metninde aynen şu ifade bulunmaktadır:

Yer ve göğün oluşumundan önce, şekilsiz fakat ayırimsız birlik içinde olan bir şey vardı. Son derece sessiz ve durağan. Tek başına fakat sonsuz olanaklarla dolu yaratıcı bir ana güç. Adını bilmiyorum, fakat bir ad vermek zorunda olsam ona TAO derim. Tanımlamak zorunda kalsam "yüce" derim. TAO öylesine yücedir ki biteviye devam eder ve kendi üzerine döner.

Ying ve yang kavramları Zerdüşt dinindeki **Hürmüz** ve **Ehrimen** güçlerine benzer. Hürmüz iyiliği, Ehrimen kötülüğü simgeler. Hürmüz ve Ehrimen birbirlerine karşıt ve düşman gibi görünseler de biri olmadan diğeri olamaz. Yin-Yang da benzer şekilde karşıt güçler olmayıp dengede ve iç-içedirler.

Yin-Yang